

Goede start project 'Gebonden aan Groen'

In 1997 heeft de European Golf Association het programma 'Committed to Green' opgezet om natuur en milieu op golfbanen te bevorderen. Deelnemende clubs en banen die aan bepaalde voorwaarden ten aanzien van aandacht voor natuur, landschap en milieu voldoen, kunnen een predikaat krijgen. De NGF heeft van begin af aan dit programma ondersteund, vanuit haar beleid om de ontwikkeling van de golfsport ook in ecologische zin te bevorderen. In het 'Committed to Green Handbook' van de European Golf Association wordt het kader van het programma beschreven. De uitwerking hiervan vindt op nationaal niveau plaats. Het programma 'Gebonden aan Groen' is een logisch vervolg op het in 1996 door de NGF uitgebrachte Handboek Natuur op Golfbanen. De NGF heeft een keuze gemaakt om met het onderdeel natuur en landschap te starten en wel met een pilot-studie op tien 'kansrijke' banen. Deze banen werden vooral geselecteerd op grond van hun grote betrokkenheid met het onderwerp. De Vlinderstichting heeft de opdracht gekregen de uitvoering van het monitoringprogramma natuur en de hiermee samenhangende beheerevaluatie te verzorgen. Het deelprogramma milieu zal in een later stadium hierbij betrokken worden.

Proefjaar 1998

In de loop van 1998 hebben negen golfclubs en/of banen zich bij de NGF aangemeld om deel te nemen aan Gebonden aan Groen. Dit zijn de Koninklijke Haagsche G&CC, Edese GC, GC De Hoge Kley, VGC Almeerderhout, Efteling GC, GC Kromme Rijn, De Texelse GC, Kennemer G&CC, GV De Batouwe. Afhankelijk van het tijdstip van aanmelding werden verschillende activiteiten uitgevoerd, waarbij monitoring van planten en enkele diergroepen centraal stond. De uitvoering van de monitoring wordt in beginsel uitgevoerd door enthousiaste leden van de golfclubs, aangevuld of ondersteund door leden van locale of regionale groene organisaties. In het proefjaar heeft De Vlinderstichting gekeken hoe groot de belangstelling is om mee te doen en welke kennis aanwezig is.

Waarom monitoring?

Om te kunnen beoordelen hoe natuurvriendelijk een golfbaan is en of het gevoerde beheer ook de gewenste ecologische resultaten heeft, moet de ontwikkeling van de natuur gevolgd worden. Door elk jaar opnieuw de planten en dieren te tellen krijgen we een beeld van de ontwikkeling van de natuur. Zo nodig kan dan het beheer worden bijgesteld. Er is een verschil tussen monitoring en inventarisatie. Een inventarisatie van planten en dieren op de baan is een momentopname. Het gaat bovendien meestal alleen om de aan- of afwezigheid van soorten, niet om de aantallen. Monitoring is in feite het gedurende



meerdere achtereenvolgende jaren tellen van bepaalde planten- of diersoorten op een vaste telroute of in een vast telgebied. Belangrijk is dat dit tellen steeds op dezelfde manier wordt gedaan. Alleen dan komen er betrouwbare gegevens beschikbaar die van jaar tot jaar goed vergelijkbaar zijn.

Voor verschillende diergroepen lopen er al landelijke monitoringprogramma's in het kader van het Netwerk Ecologische

Monitoring. Het landelijk meetnet hogere planten gaat dit jaar van start. Om een vergelijking mogelijk te maken van de trends op golfbanen met de landelijke trends, is het wenselijk om deze landelijke methodes ook op de golfbanen toe te passen. Daarnaast is er door De Vlinderstichting voor de planten, vogels en vlinders een aangepaste, vereenvoudigde "golfbaanmethode" ontwikkeld. Deze methode is met minder voorkennis



uit te voeren, maar er zijn ook minder conclusies uit de gegevens te trekken. De ervaringen en resultaten op de negen golfbanen zijn geanalyseerd en tijdens een bijeenkomst op golfbaan 'De Hoge Kley' in Leusden met alle deelnemers geëvalueerd.

Welke kennis is aanwezig?

Er is veel verschil tussen de golfclubs onderling wat betreft de al aanwezige kennis over de flora en fauna op hun baan. Zo wordt er op de Haagsche al vanaf 1985 een broedvogeltelling uitgevoerd door een vrijwilliger van buiten de club. Leden van de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging) inventariseren jaarlijks (vanaf 1990) de aanwezige flora. Zelfs naar paddestoelen heeft er onderzoek plaatsgevonden: in 1991 en 1992 werden er in totaal circa 150 soorten gevonden. Op de Kennemer zijn het enkele zeer enthousiaste leden die regelmatig een overzicht van de waargenomen soorten vogels en planten bijhouden. In 1997 verscheen daarover een fraai boekje. Op andere banen is er een beheersplan beschikbaar, waaraan een inventarisatie door deskundigen voorafgegaan is. Zo is er op De Hoge Kley een inventarisatie gedaan van de amfibieën en reptielen en van de vlinders. Verder zijn er op enkele banen nestkastjes voor vogels opgehangen; de broedgevallen worden nauwlettend in de gaten gehouden, zodat het aantalverloop van enkele vogelsoorten goed bekend is.

Het is voor het uitvoeren van het monito-

ringprogramma belangrijk als er al wat over de baan bekend is. Dan is er voor nieuwe, minder ervaren natuurtellers een afgebakend geheel van te verwachten planten- of diersoorten. Helemaal mooi is het als er al deskundige clubleden actief zijn, die de nieuwe tellers kunnen helpen.

Welke methoden zijn toegepast?

Voor het monitoren van natuur op golfbanen heeft De Vlinderstichting een handleiding gemaakt die een overzicht geeft van de te gebruiken methoden. Er is daarin een tweedeling gemaakt. Ten eerste de bestaande, wetenschappelijk verantwoorde, strenge gestandaardiseerde en landelijk toegepaste methodes. De tellingen worden steeds op dezelfde manier uitgevoerd gedurende meerdere achtereenvolgende jaren. Het grote voordeel van deze methode is dat de uitkomsten op een golfbaan vergeleken kunnen worden met landelijke trends, dat de tellingen ook op de baan van jaar tot jaar goed vergeleken kunnen worden en dat ze een compleet beeld geven van de aanwezige soorten. De resultaten worden dan ook als zeer betrouwbaar beschouwd door overheidsinstellingen en dergelijke. De tellingen vinden plaats op een van tevoren vastgestelde looproute (dagvlinders, libellen, reptielen) of gebied (planten, amfibieën, vogels). Tijdens het lopen worden alle waargenomen soorten en hun aantal genoteerd. Voor elke soortgroep is de ligging en omvang van de route, alsmede tijdstip, frequentie en manier van tellen anders. De planten worden bijvoorbeeld twee keer per jaar geteld, de vlinders een keer per week van april tot en met september. Telroute c.q. telgebied worden zodanig uitgezet

dat ze in het veld gemakkelijk terug te vinden zijn zodat ook iemand anders ze eenvoudig zou kunnen herkennen en overnemen. De Edese (vlinders), de Brakel (vlinders en libellen), de Efteling (vogels) en de Texelse (vlinders) hebben deze methode in 1998 in de praktijk gebracht.

Omdat werd verwacht dat kennisniveau, beschikbare tijd en/of belangstelling bij de clubleden niet altijd voldoende zouden zijn om de landelijke methodes te gebruiken, is daarnaast een eenvoudige methode bedacht, de golfbaanmethode. De golfbaanmethode vergt minder voorkennis en minder tijd. Alleen een klein aantal goed herkenbare planten, vogels of vlinders worden geteld. De soorten zijn zo gekozen dat als er voldoende mensen meedoen er toch bruikbare informatie voor het beheer beschikbaar komt. Naar de buitenwereld toe hebben de resultaten echter minder zeggingskracht. De waargenomen soorten worden genoteerd op een telformulier, waarbij de plaats van waarneming bepaald wordt door te kijken wat de dichtstbijzijnde hole is. Per hole wordt het aantal van elke soort genoteerd. Vooral de Edese heeft met deze methode geëxperimenteerd. Daarnaast is er op verschillende banen een inventarisatie uitgevoerd. Vooral vogels en planten zijn geïnventariseerd. Tabel 1 geeft een overzicht van wat er op het gebied van inventarisatie en monitoring van flora en fauna op de golfbanen in 1998 gedaan is en door wie. Enkele banen zijn nog niet begonnen, omdat ze zich nog maar onlangs hebben aangemeld of nog bezig zijn met de voorbereidingen. Er zijn zes soort-



Tabel 1: overzicht van ondernomen inventarisatie- en monitoringactiviteiten op golfbanen in 1998

Golfbaan	planten	Vogels	vlinders
Almeerderhout	-	-	-
Batouwe	-	-	-
De Brakel (Kromme Rijn)	complete inventarisatie <i>vrijwilligers KNNV</i>	-	monitoringroute <i>clubleden</i>
Edese	complete inventarisatie <i>vrijwilligers KNNV</i>	Golfbaanmethode clubleden	monitoringroute clubleden
Efteling	golfbaanmethode <i>baanpersoneel</i>	Complete broedvogelinventarisatie <i>adviesbureau</i>	incidentele waarnemingen <i>baanpersoneel</i>
Haagsche	complete inventarisatie (1995) <i>vrijwilligers KNNV</i>	Complete broedvogelinventarisatie (1995) <i>vrijwilligers van buiten</i>	-
De Hoge Kley	-	-	-
Kennemer	gedeeltelijke inventarisatie <i>clubleden</i>	lijst van waargenomen soorten gehele jaar <i>clubleden</i>	incidentele waarnemingen <i>clubleden</i>
Texelse	-	-	monitoringroute <i>vrijwilliger van buiten</i>

groepen die geschikt zijn om te monitoren: planten, vogels, vlinders, libellen, amfibieën en reptielen. Amfibieën, reptielen en libellen blijken in het algemeen weinig geliefde studieobjecten te zijn op de golfbanen: alleen op De Brakel zijn er dit jaar libellen geteld door een vrijwilliger van buiten.

In de tabel is te zien dat vrijwel alle activiteiten zijn uitgevoerd door vrijwilligers, hetzij van buiten de club, hetzij uit het ledenbestand van de club zelf. Voor de planten is de KNNV op drie banen behulpzaam geweest. Deze deskundige vrijwilligers zorgen dan voor een com-

pleet beeld van de plantengroei op de baan. Verder is te zien dat qua monitoring alleen de vlinders op dit moment op meerdere banen worden gedaan. Hoewel er over vlinders bij de meeste leden nog niet zoveel kennis aanwezig is, is het toch een gemakkelijke groep, omdat het per baan maar om ongeveer 10 tot 20 soorten gaat. Dat is eenvoudiger te uit te voeren dan 50 soorten vogels, die ook nog eens moeilijker te zien zijn, of 200 soorten wilde planten.

Conclusies en aanbevelingen

De deelnemers aan het programma natuur op golfbanen zijn zeer enthousiast en gemotiveerd:

siast en gemotiveerd:

- Zij vinden het leuk om te zien wat er op hun baan groeit en bloeit.
- De greenkeepers willen weten hoe ze het beheer zo natuurvriendelijk mogelijk kunnen doen.
- De club wil aan haar leden laten zien wat voor natuur aanwezig is om het draagvlak voor natuurbehoud op de baan te versterken. Lezingen en artikelen in het clubblad kunnen hieraan een bijdrage leveren.
- De club wil de resultaten naar buiten toe presenteren.

Het aantal deelnemers uit de leden van de club en vanuit de 'groene organisaties' in de regio is op dit moment nog te gering om het gehele programma uit te voeren. De opbouw van een team van waarnemers met voldoende kennis vraagt enkele jaren. De werving en scholing van deelnemers zullen ook in de komende jaren doorgaan. Bij de deelnemers bestaat behoefte aan een veldgids flora en fauna op golfbanen. De mogelijkheden hiervoor worden met de NGF onderzocht. Het monitoringprogramma wordt, gelet op de beschikbare menskracht en kennis, vereenvoudigd. Naast monitoring worden natuurliefhebbers gestimuleerd ook waarnemingen te verrichten aan een aantal karakteristieke en goed herkenbare planten- en diersoorten.

De criteria om in aanmerking te komen voor een certificaat 'Gebonden aan Groen' zullen binnenkort door de NGF worden vastgesteld. Duidelijk is dat hierbij per baan zal worden bekeken, naar de reële mogelijkheden voor natuurbehoud en natuurherstel in relatie tot de golfsport.

Na het eerste proefjaar monitoring natuur op golfbanen zijn uiteraard nog geen resultaten over ontwikkelingen in flora en fauna te melden. Uitspraken hierover kunnen pas over enkele jaren plaatsvinden. Niettemin zijn er al bijzondere en zeldzame soorten planten en dieren waargenomen. Dit bewijst eens te meer de betekenis die golfbanen ook voor het natuurbehoud hebben of kunnen hebben!